

якої прагнув і сам. Як тонкий психолог, що здатен інтуїтивно відчувати душевну роздвоєність та внутрішній дисбаланс людини, Винниченко цікавився проблемами психічних процесів, що відбуваються в людині, етикою, філософією людини, зокрема, щастям, гармонією світу, сенсом життя.

Висновок. Звичайно ж, неможливо у одній статті дати характеристику усім творам Винниченка, проте не безпідставним буде твердження, що, яку б ми не взяли його працю, в кожній можна провести паралелі між сюжетом і особистим життям автора. В своїх оповіданнях, романах, повістях чи п'єсах він писав нам про свої надії, тривоги, ділився із читачами власним баченням майбутнього, описував шляхи досягнення кращої долі для народу, проповідував власні життєві позиції щодо «чесності з собою», конкордизму, національного відродження, розбудови рідної держави. Який би твір ми не читали, чи то «Чесність з собою», чи «Конкордизм» або «Уміркований та щирий», «Голота» тощо, в кожному з них залишені частинки серця і душі митця, для якого небайдужими були загальнолюдські цінності, доля народу та України.

Література

1. Арабажин К.В. Винниченко: (обзор его творчества) / К.В. Арабажин // Новая жизнь. – 1911. – № 9. – С. 116-141.
2. Винниченко В. Конкордизм / В. Винниченко // Хроніка 2000. – 2010. – Вип. 82. – С. 26-257.
3. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов. – К.: Вид-во «Вік», 1936. – 459 с.
4. Рудницький М. Від Мирного до Хвильового. Між ідеєю і філософією. Що таке «Молода Муза»? / М. Рудницький. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2009. – 502 с.

Анотація. *Павлишин Л.Г. Автобіографічний характер філософських взглядов В. Винниченко.*

В статтє исследується влияние биографии В. Винниченко на его литературно-философское наследие, проанализировано соотношение жизненного и творческого пути мыслителя.

Ключевые слова: *биография, действительность, творчество, жизнь, характер, индивидуализм, гармоничное состояние души.*

Summary. *Pavlyshyn L.G. Autobiographical nature of V. Vynnychenko's philosophical views.*

The article examines the impact of Vynnychenko's biography and literary heritage, analyzed the ratio of the life and career thinker.

Keywords: *biography, reality, creativity, life, nature, individualism, harmonious state of mind.*

Надійшла до редколегії 15.09.2011 р.

УДК 284 (477)

В.І. Коваленко

УКРАЇНСЬКИЙ ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ ПРОТЕСТАНТИЗМ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ДОКТРИНАЛЬНИХ МЕЖ

У статті робиться спроба означити доктринальні особливості, які є основою об'єднання євангельських протестантських церков, а також з'ясувати специфічні риси українського євангельського протестантизму.

Ключові слова: *євангельський протестантизм, доктринальні засади, церква, еклезіологія, сотеріологія.*

Тема протестантизму в сучасному релігійнознавчому дискурсі стає дедалі актуальнішою. Це зумовлено насамперед бурхливим розвитком реформаторських ідей та поширенням протестантських громад «третього світу». Наголошуючи на богословських, етичних та соціальних особливостях протестантизму, дослідники намагаються «прочитати» не лише соціально-економічні, а й політичні риси розвитку протестантських країн та регіонів.

Кінець минулого століття в Україні відзначився створенням реальних умов реалізації свободи совісті і віросповідання і, як наслідок, виходом з підпілля багатьох релігійних організацій, церков, і навіть конфесій. Баптисти, п'ятидесятники та харизматичні церкви, користуючись конституційними гарантіями, розширили простір свого віросповідного виявлення і застосування. За 20 років свободи ці конфесії досягли високого рівня інституціоналізації і постали перед українським суспільством як динамічні церкви з достатньо міцним духовним і моральним потенціалом дії.

Віруючі протестантських церков отримали право не лише самим сповідувати, але й вільно та публічно поширювати свої релігійні вчення, навчатися не лише в сім'ї, а й у релігійній громаді (недільні школи, домашні групи вивчення Біблії, гуртки, конференції). Також відкрилась можливість відкривати власні навчальні заклади з метою релігійної освіти населення, благодійні заклади, численні сиротинці. Розширилася сфера відправлення богослужінь: на квартирах і в будинках громадян, в установах, організаціях, лікарнях, шпиталях, будинках для людей похилого віку та інвалідів, у місцях позбавлення волі тощо. У кожному випадку це відбувається за згодою громадян, за ініціативою місцевих громад, за погодженням з місцевою адміністрацією та відповідними установами. Протестантські церкви активно займаються добродійною діяльністю і посідають далеко не останнє місце у формуванні свідомості та моральності українців через профілактично-виховні заходи, численні молодіжні клуби та благодійні організації.

Великою є увага до українських протестантів з боку засобів масової інформації, влади, багатьох науковців (В. Любашенко, М. Мокієнко, С. Санніков, П. Яроцький, М. Черенков та ін.). Перипетії навколо деяких релігійних громад спричинили потребу у чіткому визначенні меж Євангельського протестантизму, його доктринальних засад та особливостей.

Неможливо не помітити, як протягом останнього десятиліття відбувається активна українізація протестантських конфесій. Приходить усвідомлення помісної місії церкви та її сотеріологічної ролі у суспільстві. Зростає кількість українських богословів, пропагується проповідування та викладання в навчальних закладах українською мовою.

Центр Разумкова приводить статистику, за якою протестантів в Україні приблизно 2,4% [5]. Релігійно-інформаційна служба України станом на 1 січня 20011 року налічує приблизно 9000 Євангельських церков та релігійних організацій [7]. Найбільше громад мають Євангельські християни-баптисти та євангельські християни (3233), потім християни віри євангельської п'ятидесятники (1553), та інші Церкви християн віри євангельської, євангельські та євангельсько-харизматичні Церкви (2050). За кількістю священнослужителів (3258) вони поступаються лише УПЦ. У п'ятидесятників кількість пасторів досягла 2451.

Євангельськими називають себе різні церкви і об'єднання. В контексті ж нашого дослідження ми розумітимемо під терміном «євангельський протестантизм» духовну течію в протестантизмі, що представлена євангельськими християнами-баптистами та християнами віри євангельської (п'ятидесятниками) як провідна складова у загальнохристиянському масштабі. «Самоназва «євангельська» вказує на спосіб ідентифікації церкви – вірність євангельському образу християнства і критичне ставлення до традицій, а також її акцент на особистому відродженні кожного віруючого, що передбачає водне хрещення в дорослому віці як усвідомлений та вільний акт, місіонерську активність, сувору етичну позицію, консервативне богослов'я» [8, 13].

В Україні євангельськими церквами вважаються майже всі пізньопротестантські громади (окрім свідків Єгови) на відміну від західного протестантизму, де назва *evangelicals*, як правило, стосується тільки баптистів і п'ятидесятників. «У 2005 р. було створено Раду Євангельських протестантських церков України, до якої увійшли Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів, Церква Християн віри євангельської України, Українська християнська Євангельська церква, Союз вільних церков християн євангельської віри України, Братство незалежних церков і місій

євангельських християн-баптистів України» [8, 13]. Тож об'єктом наших міркувань будуть християнські євангельські релігійні громади, а саме: Церква євангельських християн баптистів, Церква Християн віри євангельської п'ятидесятників, Союз вільних Церков християн євангельської віри та інші об'єднання християн віри євангельської, самостійні євангельські та євангельсько-харизматичні Церкви.

Мета нашого дослідження – встановити певні доктринальні особливості та богословські межі, що об'єднують протестантські церкви під одне крило, а також з'ясувати особливості саме українського євангельського протестантизму, специфіку його взаємозв'язку з православною традицією.

Євангельські церкви утворюють особливу соціальну реальність, помітно відрізняючись як від секулярного суспільства, так і від традиційних, історичних, офіційних церков. Останні являють собою скоріше інституції, закриті системи, ієрархічні структури, ніж органічне соціальне та містичне «тіло Христа». Михайло Черенков у своїй статті «Церковные структуры в эпоху постмодерна» зазначає, що, виникнувши в протестантському середовищі, вони розвивали та втілювали на практиці богословські принципи реформаторів – тільки Писання (а не переказ), тільки віра (а не ритуали та заслуги перед церквою), тільки Благодать (а не влада ієрархів та сила людей). Євангельські віруючі створили не релігійні організації, а скоріше живу спільноту віруючих, яких об'єднує особистий вільний свідомий вибір на користь Христа, а не традиціям. Історичні та євангельські церкви відрізняє ставлення до сучасності [9, 354].

Євангельські протестанти дотримуються в основному синтетичної системи доктрин. Останні розташовані, починаючи з Бога і далі в логічному порядку: вчення про Бога, вчення про Ісуса Христа, вчення про Святого Духа, вчення про ангелів (добрих та злих), вчення про Слово Боже, вчення про людину, вчення про гріх, вчення про спасіння (покаяння, віра, відродження, виправдання, усиновлення, освячення, молитва), вчення про Церкву, вчення про останні події (другий прихід Христа, воскресіння мертвих, суд, доля засуджених, нагорода праведників). В даній роботі ми приділимо увагу вченню про Писання, Церкву, Трійцю та спасіння.

В першу чергу слід розглянути погляди протестантської магістерської реформації на природу церкви та її сутність.

Ще за часів Лютера, природа Церкви відображала його акцент на Слові Божому: Слово Боже все підкорює і там, де воно підкорює, і досягає істинного поклоніння Богу, знаходиться Церква.

«Чіткою ознакою, за якою можна відрізнити християнську громаду, є те, що в ній проповідується істинне Євангеліє. Бо точно так, як знамено у війська – чітка ознака, за якою можна дізнатися що за воєначальник та військо вишли в поле, так і Євангеліє – чітке свідоцтво того, що там панує Христос і Його воїни... Де немає Євангелії і царює людське повчання, там немає християн, а лише погани, незалежно від їхньої кількості і від їхнього праведного життя» [4, 417]. Євангельська проповідь в протестантських Церквах займає провідну позицію в богослужбовій практиці. «Де є слово, там є віра; а де є віра, там є істинна Церква» [4, 417]. Видима Церква основана на проповіді Слова Божого: жодне людське зібрання не може претендувати на те, щоб бути «Церквою Божою», якщо воно не засноване на цьому Євангелії. Важливіше проповідувати те ж Євангеліє, що і апостоли, ніж належати до організації, яка історично бере свій початок від них. Аналогічне розуміння Церкви було і в Пилипа Меланхтона, колеги Лютера по Вітенбергу, який сприймав Церкву головним чином в світлі її функцій як засобу передачі благодаті.

У 1541 році відбулася подія, яка мала дуже велике значення для Реформації. Регенсбурзький диспут завершився невдачею. Це була остання спроба досягнути компромісу між католиками та протестантами, що дозволило б останнім возз'єднатися з церквою, яку вони залишили. До 1541 року протестантським авторам не було потреби розробляти теорії Церкви. Рання еклезіологія Лютера була розрахована на те, щоб виправдати тимчасовий вихід з Церкви. Друге ж покоління реформаторів, серед яких перше місце займає Жан Кальвін,

зіткнулося з необхідністю розробки послідовної та систематичної еклезіології. Отож Кальвін провів важливе розмежування між видимою та невидимою Церквою. На одному рівні Церква – громада віруючих християн – видима група. Однак, вона також і невидима сутність – спільність святих і зібрання вибраних. В своєму невидимому аспекті Церква, як зібрання вибраних, відома лише Богу; в своєму видимому аспекті вона – спільність віруючих на землі. Перший має на увазі лише вибраних; другий включає в себе як добрих, так і злих, вибраних та відкинутих. Перший – предмет віри та надії, другий – сучасна реальність. Різниця між ними есхатологічна: невидима Церква – Церква, яка виникне в кінці часу, коли Бог здійснить суд над усім людством. Кальвін підкреслює, що заради невидимої Церкви, істинного Тіла Христа, всі віруючі повинні залишатися в рамках видимої Церкви, незважаючи на її слабкості. Не дивлячись на всі розмежування, все ж таки, існує лише одна Церква – єдина сутність, головою якої є Христос [4, 420].

Слід зауважити, що розмежування між видимою та невидимою Церквою спричинили два наслідки. По-перше, мається на увазі, що видима Церква буде складатися як з вибраних, так і відкинутих. Проводити різницю між ними, співставляючи людські якості з божественною милістю, не входить в людську компетенцію. По-друге, потрібно задати питання про те, які з різних видимих Церков відповідають невидимій Церкві. Кальвін пропонує два необхідних критерії, за якими можна оцінювати істинність цієї Церкви. «Скрізь, де ми бачимо, що Слово Боже проповідується чисто і до нього прислуховуються, а таїнства звершуються відповідно з настановами Христа, ми можемо навіть і не сумніватися, що Церква існує» [4, 421]. Таким чином, істинна Церква, за поглядами магістерських реформатів визначається не якістю її членів, але присутністю встановлених засобів благодаті. Таке твердження дає підстави дещо невірно тлумачити істинну сутність Церкви, оскільки не передбачає трансформації внутрішньої особистості від секуляризованої до теоцентричної, від грішної до святої; поступу у християнському житті. Виникає питання, як звичайна грішна людина може увійти до числа Церкви Христа, або коли група релігійних людей стає Церквою, або яка ознака того, що людина ходить в істинну церкву?

Українські євангельські протестантські Церкви унаслідували деякі реформатські доктринальні твердження, але глибоко переосмислили їх, оскільки євангельські Церкви належать до крила радикальної реформації. Слід вказати, що за вченням євангельських Церков, Божа громада, або Церква Христа, в першу чергу є зібранням благочестивих людей, а також спільністю святих, як говориться у Нікейському символі віри. Про це зазначає Менно Сімонс у своїй праці «О Церкви, или назидательное сравнение» [6]. Саме такими є ті, кого зазвичай називають християнами або Церквою Христа, так як вони народжені від Слова Христа через віру Його Духом. Тому радикали на відміну від інших протестантів та лютеран вводили поняття фіксованого членства, процедур прийняття в громаду через свідоме хрещення, а також процедури відлучення. Хоча Церква в різні часи мала різні правила і розпорядки, різні назви, але всі люди, які жили до, під час, і після закону, хто перебував в істинному страхомі Божому, ходили і продовжують ходити згідно із Словом, Божою волею і довіряють Христу. «Бо Хто освячує, і ті, хто освячується усі від Одного. З цієї причини не соромиться Він звати братами їх...» (Євр. 2:11). Вони є єдиним зібранням, Церквою і тілом, і завжди залишаються такими, оскільки вони всі спасенні Христом, прийняті Богом і отримали дар Духа Його благодаті. Церква народжена від Духа і Слова Христа (Як. 1:18, Рим. 10, 1 Пет. 1). Менно Сімонс говорить: «Церква Христа формується із щирих, благочестивих проповідників і християн, які керуються Духом Святим. Вони як і Мойсей, Самуїл, Ісая, Єремія, Петро, Павло, Іван непорочні як і у вченні, так і в житті. Вони в чистій любові линуць до спасіння ближніх і можуть широко сказати разом з Павлом: «Будьте наслідувачами мене, як і я Христа!» (1Кор. 11:1). Вони проповідують Слово в силі Духа, світять для всіх людей і докладають всі зусилля, використовуючи дані їм таланти, і також можуть принести великі прибутки в Божу скарбницю (Фил. 2:15, Матв. 5:16). Божий шлях і воля від самого початку були, щоб сповіщати вчення покаяння через благочестивих і непорочних слуг» [6].

Також для пояснення поняття Церкви євангельські богослови використовують біблійний термін $\epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha$ (еклезія). Саме його вжив Ісус Христос для того, щоб пояснити сутність Церкви. В класичній грецькій мові це слово вже зустрічається у Геродота, Фукідида, Ксенофона, Платона та Евріпіда. Воно означало зібрання громадян міста. Такі зібрання проходили достатньо часто, в Афінах, наприклад, тридцять або сорок разів на рік. Хоча повноваження $\epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha$ були достатньо обмеженими, голосувати дозволялось усім громадянам і, як наслідок, $\epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha$ в світському розумінні означає просто зібрання людей, це дуже добре видно в Дії Ап. 19:32, 39: «... бо збори бурхливі були, і багатенно з них навіть не знали, чого ради зібралися... А коли чогось іншого допоминається, то те вирішиться на законнім зібранні». Мова йде про ділові зустрічі, а не про одинаків, що самі по собі [10, 874]. Ап. Павло під словом $\epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha$ розумів помісну Церкву і відносив цей термін до групи віруючих того чи іншого міста. Євангельські християни підкреслюють, що повинна бути якась принципова згода в розумінні того, що робить церкву церквою. Робить Церква християн християнами чи християни роблять церкву Церквою?

Оскільки євангельські церкви наполягають, що помісна церква складається тільки з хрещених віруючих, а членство повинно бути добровільним, то євангельська еклезіологія вважається еклезіологією церкви віруючих. Франклін Х. Літл вказує на наступні базові положення церкви віруючих:

1. Хоча Церква віруючих зовні складається добровільними діячами, все ж таки це Церква Христа, а не їхня. Він вважає, що в богословському середовищі часто плутали соціологічні та богословські припущення, принципи добровільності та волонтаризму. Це не означає, що Церква належить членам, навпаки, члени належать Христу.

2. Членство в Церкві віруючих добровільне і свідоме. Це надає надзвичайного значення хрещенню дорослих, а також голосу кожного члена церкви.

3. Принцип відділення від світу – базова категорія, яку досить часто невірно інтерпретували як критики, так і послідовники. Суть цієї концепції полягає в тому, щоб відрізнити тих, хто живе надією на майбутнє Царство від тих, хто в рабстві «духу віку цього». Часто цю ідею тлумачили в термінах індиферентності церкви віруючих до політичних та соціальних питань, однак це всього лиш означає, що невіруючі чи нехрещені не можуть контролювати життя Церкви.

4. Місія та свідокство – ключові концепції Церкви віруючих і заохочують всіх членів. Останні не розглядаються як пасивні прихожани.

5. Підкреслюється внутрішня цілісність та церковна дисципліна. Це обумовлено тим, що церква складається з вірних, які нероздільно підкорили себе Христу.

6. Також важлива категорія «світського», котра означає, що якщо Церква звільнилась від світської та духовної влади, притаманної середньовічному християнському світові, то і світське середовище (соціальна сфера, влада, університет та ін.) звільнилось від церковного імперіалізму. Ці інститути цінні самі по собі, а не тоді, коли слугують церковним інтересам. Церква віруючих надає більшого значення гідності і послідовності життя в світському суспільстві [11, 27-32].

Розвиваючи тему особистості й особистісної віри, євангельський протестантизм актуалізує особистісні аспекти благочестя, покликання, загального священства та свободи совісті. При цьому основні догмати розглядаються ним крізь призму особистості, що дає підстави говорити про антропний принцип євангельського богослов'я, що проявляється ще з більшою виразністю в соціокультурних вимірах, коли богословські доктрини трансформуються у спосіб життя, у регламент буденності, стають засадами етики та соціальних відносин. Своєю чергою цей ряд богословських характеристик, підвалинами якого виступають індивідуальна свобода та відповідальність, цінність особи, а також віра як самовизначення людини, узгоджується з соціальними принципами індивідуалізму, демократизму, християнського гуманізму та свободи релігії. Як наслідок, вірні, які сповідують євангельський протестантизм, надзвичайно прихильні до демократичних принципів і цінностей.

Богослов'я протестантських Церков, ґрунтується на головному системоутворюючому принципі протестантизму, який ясно і коротко сформулював Мартін Лютер – «Sola Scriptura». Визнаючи певну корисність і значимість тих або інших церковних історій, переказів, передань старців, євангельські християни твердо притримуються того, що єдине непогрішне надійне джерело для виведення віровчення, підстава й дороговказ для практики церковного життя – це сама Біблія, причому Біблія канонічна, котра авторитетно вважається Одкровенням Бога людині й Словом Божим [1, 23]. Апокрифічні книги не визнаються богонатхненними, Одкровенням Бога й в один ряд зі Словом Божим не ставляться, як і інші церковні перекази. Протестантське богослов'я вчить, що Бог пізнаваний – у міру того, як людина може його осягти, – і що Біблія є єдиною книгою, що вказує шлях до пізнання Бога, його волі й заповідей, до одержання вічного життя. Заявляючи, що Слово Боже доступне для читання і дослідження всякій людині, пастори й проповідники закликають всіх віруючих самостійно читати й досліджувати Священні Писання, вірити в них і в практичному житті жити в повній згоді й гармонії з євангельськими нормами, опираючись на слова Ісуса Христа «Якщо Ви любите Мене, Мої заповіді зберігайте!» (Ів. 4:15).

Sola fidei, Sola Scriptura, Sola Gratia – це ті протестантські принципи, які зробили богослов'я основою для відбудови нових соціальних відносин. «Sola» – це передусім спосіб розрізнення. Коли ми говоримо «лише», стверджується одиничне та особливе в усій своїй категоричності, неможливості редукції та розчинення в загальному. Апелюючи до особистості, принцип «Sola» обертається проти середньовічного корпоративізму та застарілих соціальних, економічних відносин. Світ соціальних зв'язків розглядається вже не як стала, стабільна структура, а як арена боротьби, змагань, конкуренції. Формується і нове уявлення про ринок як можливості для найкращого використання даних людині талантів (див. євангельську притчу про таланти). Ринок та демократія виправдовуються принципом «Sola» – принципом індивідуалізації та активності, особистої переконаності та відданості справі [8, 131].

Сьогодні особливу увагу протестантські Церкви приділяють вченню про Трійцю. Це спроба виявити повноту та багатство християнського досвіду і розуміння Бога. Воно намагається зрозуміти таїну Бога у формі слів, щоб виразити всю глибину її розуміння у формулі. Для християнського досвіду пізнання Бога вчення про Трійцю, ніби як граматику для поезії; воно встановлює структуру, рамки, які дозволяють зрозуміти те, що далеко перевершує їх. Воно як скелет, що підтримує плоть християнського досвіду. Останній існував ще задовго до того, як було сформульоване вчення про Трійцю, але воно пояснює його і допомагає нам зрозуміти те, що ми пізнаємо. Воно видаляє неадекватні та помилкові ідеї Бога, що стоять на Його шляху. Таким чином вчення про Трійцю є останнім християнським словом про Бога.

«Бог відкрився людині в трьох особах: Отець, Син, Дух Святий. Всі три особистості Святої Трійці єдині, нероздільні і рівні між собою за сутністю та властивостями. Всі властивості Бога рівною мірою відносяться до кожної із трьох іпостасей Божественної трійці індивідуально. Сама по собі Трійця також є особистістю» [1, 24].

Усі протестантські Церкви переконані в тому, що людина складається з трьох елементів: тіла – фізичної природи людини; душі – інтелекту, емоцій, волі; духу – місцезнаходження духовної якості, Бога.

Деякі грецькі філософи описували тіло як матеріальну частку, душу – як нематеріальну частку, і дух – як те, що сполучає ці дві частини разом. Трихотомічна теорія була дуже популярна в східній церкві. На її основі Аполлінарій (431–480 рр. н.е.) побудував христологію, заявивши, що людська природа Христа складалася з тіла і душі, тоді як Його дух був божественним. Найістотніше на користь трихотомічної теорії виступає її підтвердження Писанням: «А Сам Бог миру нехай освятить вас цілком досконало, а непорушений дух ваш, і душа, і тіло нехай непорочно збережені будуть на прихід Господа нашого Ісуса Христа!» (1 Сол. 5:23), «Бо Боже Слово живе та діяльне,

гостріше від усякого меча обосічного, проходить воно аж до поділу душі й духа, суглобів та мозків, і спосібне судити думки та наміри серця» (Євр. 4:12). Виступаючи на захист Святого Письма євангельські християни одностайно виступають проти абортів і вважають їх за вбивство ненароджених.

Дискутуючи стосовно питань сотеріології, протестантські церкви притримуються в основному армініанської теорії. Згідно з її принципами, Бог дає всім людям превентивну благодать (Тит. 2:11), Христос помер за всіх людей (1 Тим. 2:6; 4:10; Євр. 2:9; 2 Пет. 2:1; Ів. 2:2; 4:14), Бог хоче спасіння всіх (Мт. 11:28; Ів. 3:16; 4:14; 11:26; Іс. 45:22; Об. 22:17; Єз. 33:11; Мт. 28:19; Мр. 16:15; Ів. 12:32; 1 Тим. 2:4; 2 Пет. 3:9), Благодать треба не відкинути (Гал. 2:21), якщо людина відкидає Євангелію, вона не може прийняти благодаті; коли людина приймає превентивну благодать для прийняття Євангелії, вона отримує повну благодать на спасіння. Переваги цього погляду полягають в тому, що не викривляється Божа природа; Бог є пізнаваним, бо Його діло не розходиться зі словом; Бог етичний з цієї ж причини; Бог є любов, бо всім дав можливість спасіння; Він отримує більше слави, бо Його славлять вільні істоти в своєму виборі.

Покликання ж визначається як акт Божої благодаті, завдяки якому Бог запрошує людей прийняти вірою спасіння, приготоване Христом. Практичне вираження спасіння людини в її житті відбувається через нове народження, а саме – покаяння та увірування. Останні разом пояснюють навернення. Навернена людина змінює своє життя і наповнює його християнськими дисциплінами, такими як читанням Слова Божого, молитвою, милосердям, поклонінням та возвеличенням Ісуса Христа. Важливим елементом християнського життя євангельського християнина є освячення. Освячення, це акт і процес. Початковий акт освячення відбувається в момент увірування. Віруючі названі святими, не залежно від їх духовної зрілості (1 Кор. 1:2; Еф. 1:1; Кол. 1:2; Євр. 10:10). Святі в початковій святості не означають повну бездоганність. Вони можуть мати ще свої недоліки, які повинні зменшуватись та зникати в процесі освячення. Якщо розуміти повну непомильність, то цього повеління не виконав і не виконає ніхто. Сам Ап. Павло говорить, що він недосконалий, а потім відразу, – що досконалий (Фил. 3:12, 15). Це означає, що позиційно (юридично) він досконалий, а фактично (емпірично) – до певної міри в зростанні. Ап. Іван застерігає від гріха, як стилю життя: «той від диявола» (1 Ів. 3:8). Та випадкові недосконалості і прогріхи будуть (1 Ів. 2:1-2, 7). Не слід плутати ці прогріхи зі станом життя в гріху або як із правилом життя (Рим. 6:1; 1 Кор. 6:10). Процес освячення характеризується такими складовими: святий нехай ще освячується (Об. 22:11); цей процес продовжується все життя; це умертвіння тіла для гріха (Рим. 8:13); послух Божому Слову (1 Пет. 1:22); вирощування плоду духу (Гал. 5:22); повне присвячення себе на служіння Богу; це зростання в пізнанні Господа Ісуса Христа (2 Пет. 3:18); в освячення включене таке поняття, як очищення (2 Кор. 7:1); змінитися в образ Христа (2 Кор. 3:18); досягання повноти Христової (Фил. 3:12). Повне і завершальне освячення відбудеться в момент зустрічі Христа в Його приході. Це буде або через нашу фізичну смерть (Євр. 12:23), або в момент Його приходу (1 Сол. 3:13; Євр. 9:28; 1 Ів. 3:2). Тоді настане досконале (1 Кор. 13:10), викуплення і прославлення тіла (Рим. 8:23; Фил. 3:20)

В освяченні людини є 2 сторони: Божа і людська. Божа сторона передбачає освячення через Слово Боже (Ів. 15:3), через жертву Ісуса Христа і Його пролиту кров (Євр. 10:10), Духом Святим (Рим. 8:2; 1 Кор. 6:11). З боку людини шляхи освячення проходять через Слово – сприйняттям і виконанням Слова, через жертву Христа – вірою, через Дух Святий – сповненням Святим Духом. Для цього потрібно докласти всіх старань.

На завершення слід зазначити, що радикальні суспільні трансформації, пов'язані з розпадом СРСР і набуттям незалежності, змінили не тільки соціум, а й місце та роль церкви в ньому. Євангельські церкви отримали сильний реформаційний імпульс ззовні, демократичні процеси відкрили для протестантської спільноти можливість свідомої соціалізації та ідентифікації. Від того, що стане головним орієнтиром розвитку – досвід власного минулого та культурні впливи радянської доби чи принципи та ідеали, що були

закладені за часів Реформації, – залежить формування нового суспільного образу українського євангельського протестантизму.

Література

1. Історія релігії в Україні: у 10-ти т. – Т. 6. Пізній протестантизм в Україні / За ред. П. Яроцького. – Київ-Дрогобич: Коло, 2007. – 632 с.
2. Лэдд Д. Богословие Нового Завета: Пер. с англ. / Д. Лэдд. – СПб.: Библия для всех, 2003. – 800 с.
3. Мак-Грат А. Богословская мысль реформации / А. Мак-Грат. – Одесса: Богомыслие, 1994. – 316 с.
4. Мак-Грат А. Введение в христианское богословие / А. Мак-Грат. – Одесса: Богомыслие, 1998. – 493 с.
5. Опитування: Віруючим якої церкви, конфесії Ви себе вважаєте? // http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=300
6. О Церкви или назидательное сравнение, как мы можем провести различие между Церковью Христа и церковью антихриста. Менно Симонс (1492–1559) // <http://bratstvo.org/bible/anabaptist/show/?id=45>
7. Статистика религиозных организаций в Украине (состоянием на 1 января 2011 года) // <http://risu.org.ua/ru/index/resources/statistics/ukr2011>
8. Черенков М.М. Європейська реформація та український євангельський протестантизм: Генетико-типологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри сучасності: Монографія / М.М. Черенков. – Одеса: Християнська просвіта, 2008. – 566 с.
9. Черенков М.Н. Церковные структуры в эпоху постмодерна / М.Н. Черенков // Автономия поместной церкви: Материалы симпозиума / Сост. и ред. С.В. Санников. – Одесса, 2009. – С. 354-361.
10. Эрикссон М. Христианское богословие / М. Эрикссон. – СПб.: Библия для всех, 1999. – 1088 с.
11. Franklin H. Little. “The Concept of the Believer’s Church”, in the Concept of the Believer’s Church: Address from the 1968 Louisville Conference, ed. By James Leo Garret (Scottsdale, Pa.: Herald Press, 1969): 27-32

Аннотация. *Коваленко В.И. Украинский евангельский протестантизм: проблема определения доктринальных границ.*

В статье делается попытка определить доктринальные особенности, которые являются основой объединения евангельских протестантских церквей, а также показать специфические черты украинского евангельского протестантизма.

Ключевые слова: *евангельский протестантизм, доктринальные основания, церковь, эkkлезиология, сотериология.*

Summary. *Kovalenko V.I. Ukrainian Evangelical Protestantism: a problem of definition the doctrinal borders.*

In article the attempt to define doctrinal features which are a basis of evangelical Protestant churches association is made. The author also shows the peculiar features of Ukrainian evangelical Protestantism.

Keywords: *evangelical Protestantism, doctrinal foundations, church, ecclesiology, soteriology.*

Надійшла до редколегії 21.10.2011 р.

УДК 37. 034:2

І.В. Войтюк

МОРАЛЬНО-ДУХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕЛІГІЙНОГО ВИХОВАННЯ У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

У статті аналізується проблема доцільності включення релігійного виховання в систему національної освіти. Розглядається також питання про загальний духовно-моральний стан сучасного українського суспільства.

Ключові слова: *морально-духовний потенціал, релігійне виховання, національна освіта, релігійна освіта, моральні цінності, Homo rationalis.*

Постановка проблеми. Серед великої кількості актуальних проблем, які турбують українську філософію, значне місце належить питанням духовності як у філософсько-психологічному, інтелектуальному, культурологічному, педагогічному аспектах, так і в освітній площині.